

La catalanització general

El senyor Antoni Rovira i Virgili inicià el curs "Els problemes de Catalunya després de l'Estatut" amb la conferència, el tema de la qual encapçala aquestes ratlles. El públic que acudí a escoltar-la fou molt nombrós.

El president del CENTRE, senyor Pere Totosaus, digué unes paraules preliminars. "Tenim — va dir — a Catalunya tota la vida política a organitzar i, més que res, ens cal veure en marxa les funcions polítiques. Els senyals del temps són, d'altra banda, una preocupació per la política. Per això el nostre CENTRE, tan atent a les coses intel·lectuals, ha volgut organitzar aquest curs. Però com que la majoria de polítics catalans són doblats d'intel·lectuals, hem cregut que aquesta intervenció nostra en les coses polítiques no ens apartaria gaire del camí habitual. Més que ficar-nos en política, com que no ens posem a servei de cap organització, fem una obra veritablement cultural; tot cridant a homes destacats perquè assenyalin orientacions fem alhora una feina útil. Els temes que els hem proposat són diversos, però amb un fons comú, com comú és el denominador que fa actuar els catalans. Avui, com a excellent pòrtic de curs, es tractarà de la nostra catalanització. Ningú millor per a desenrotllar aquest tema que Antoni Rovira i Virgili. No us parlaré del conferenciant. Ell, que en una llarga actuació, sempre ha sabut mantenir el to català, donarà les justes proporcions a la seva conferència. Crec que ell, íntegrament català, pot parlar de catalanització amb tota l'autoritat".

Em plau tornar a parlar avui al CENTRE DE LECTURA, tan català i tan liberal, propulsor de l'obra d'educació del poble; és una casa pairal on sempre em trobo a gust. Fa un any que hi parlava d'un tema d'actualitat i com a soldat ras; ara, per bé o per mal, tinc un càrrec representatiu i, en part important, el dec a la ciutat de Reus. Els càrrecs i els llocs de la política tenen, però, una importància secundària; l'obra essencial és l'ideal polític, nacional o social. Com a periodista, com a historiador o com a diputat només tinc una feina única: servir Catalunya i la Llibertat. És un ideal doble i únic, l'ideal de tota la meua vida.

Em cal posar de relleu, anant al tema, que en l'edifici de la nació, més

que la construcció material, val l'esperit. Crec en la força espiritual; deia bé Barrés que l'esperit mena el món. Els fets nacionals no són res més que fets espirituals i per això Renan va poder definir que una nació és una ànima. El concepte espiritual de la nació resta confirmat en el renaixement de pobles, com el nostre, que havien caigut en una subjecció que semblava definitiva. La màxima força, en el conjunt espiritual dels països, és la llengua, i per això cal que tot ho fonamentem en la seva sobirania.

Hi ha pobles que tenen molt destacats els factors geogràfics, polítics o econòmics, però el principal tret característic del nostre, sortosament, és l'idioma. En el segle XIX, Irlanda reivindicava els seus drets nacionals, però abandonava la llengua pròpia. No hi parlaren Parne'll ni O'Connell. En els llocs populosos del País Basc també ha desaparegut l'idioma vernacle. Felicitem-nos, doncs, que el lligam entre llengua i nació sigui a Catalunya més fort que en les altres nacionalitats renaixents. Quan la llengua puja, puja una nació; quan la llengua decau, la nació s'ensorra.

Per això en l'edifici inicial de la nostra autonomia ha de tenir la màxima significació el nostre idioma, perquè una parla no és una fonètica ni un diccionari, sinó el símbol de la vida d'un poble. Marea, com hem dit, l'estat espiritual d'un poble i importa molt més que les rivalitats econòmiques o que les dinasties. I és sang del seu esperit, com ha dit Unamuno. Aquell esperit que ens cal atendre.

La primera etapa de l'autonomia està concretada en l'Estatut, instrument d'obra interna, nacionalitzadora. Som un gran poble, però cometem greus pecats. En la primera part de la nostra llibertat política, no tenim feta aquella obra prèvia anterior que han fet d'altres pobles. Quan, en altres nacionalitats, ha arribat la victòria política, el triomf ha significat el coronament d'una llarga obra. Nosaltres tenim un inici autonòmic, quan la feina nacionalitzadora és tot just al pujant d'una muntanya. Per això tenim un instrument polític que va més enllà que la nostra situació social de catalanització. ¿Què va privar-nos de nacionalitzar la llar, l'escola, la correspondència? Tot això podia ésser nostre abans que l'autonomia vingués. Ara, tot el que no s'ha fet, representa un treball endarrerit, que cal portar a cap.

Es evident que la màxima llibertat ha de correspondre a la màxima consciència nacional. No podem ambicionar gaire si som poc catalans. Depèn, doncs, de nosaltres avençar pel camí de la llibertat. En la història no hi ha pobles aixafats contra la seva voluntat. Només hi ha pobles ajupits.

Catalunya va cometre el pecat d'ajupir-se. Oblidats de llur ànima, els catalans de la decadència van demanar a Castella que vingués a assimilar-los. En els segles XVI i XVII hi ha fills de la nostra terra que pido'en la marca de l'esclau. En el terreny particular i lingüístic, van abdicar.

Aquest any s'escauen quatre centenaris i els veig com a simbòlics. L'un,

és el de Ramon Llull, el setè de la seva naixença. Aquest escriptor mallorquí, fill d'un barceloní, eleva el català popular a llengua filosòfica. Això era entre els segles XIII i XIV, però a principis del XV es comet el gran pecat mortal: el compromís de Casp. Enguany s'acompleix el cinquè centenari de la mort, al castell de Xàtiva, de Jaume d'Urgell. En la caiguda d'aquest príncep català hi ha l'hora inicial de la nostra decadència; quan el Renaixement donava ales i facultats als pobles, perdem la nostra dinastia, que en aquells moments era com perdre-ho tot. La culpa, però, és de's catalans. El consell de Barcelona i aquell Fiveller tan honorat van ésser molt culpables perquè seguíssim el camí de Casp. Avantposaren l'esperit municipal a l'esperit nacional. Una animositat de les Catalunyes diverses portà a l'enfonsament de totes. S'escau també enguany el primer centenari de la nostra Renaixença, que comença en l'"Oda a la Pàtria" d'Aribau i, amb aquesta commemoració, coincideix la de la instauració de les províncies. Quan Aribau escriu la seva poesia, Maria Cristina decreta l'esquarterament català; això és un resum de la lluita de la força material i de l'esperit. ¿Qui podia creure, cent anys enrera, que la Catalunya trossejada i amb una llengua convertida en patois tornaria a renéixer? Contra un crit inconscient de pàtria hi havia un estat amb un exèrcit, una llengua oficial i uns funcionaris. Però l'estat ha reculat; la llengua del poeta triomfa i és oficial. Veieu, doncs, com aquests quatre centenaris ens parlen d'alçaments i de caigudes, però aquestes superades pel moment actual.

Per cap raó política jo no sabia sentir-me descoratjat per la Catalunya d'avui ni per la de demà. Ningú no podia creure, fa un temps, que el català tornaria a ésser llengua literària. Aribau mateix fou el comentarista mofeta dels esforços de Rubió i Ors. Quan escrivia la seva oda en la llengua nostra, li emetia un fall inapel·lable de mort. Capmany, també, deia que el català era un antic idioma provincial, ara mort per la república de les lletres. Milà i Fontanals, en el seu "Romancerillo" escrivia en castellà planys per la cultura nostra; com a esplai dedicava al català part de la seva obra poètica. El nostre idioma no servia per a la prosa — es deia —; la llengua castellana era universal, forta, perenne. Després encara es dubta — cas d'Ixart — que el català sigui apte per a la prosa política o científica; es creu el nostre idioma, tot el més, bo per a la literatura i que per a la resta cal el castellà. Veiem, doncs, com els que no han tingut fe, no han tingut raó. ¿Per què estaríem avui tristos i decebuts?

Anant, com hem anat, massa poc a poc, hem pogut arribar. ¿Què no es pot fer en les pròximes dècades? Quatre anys enrera la dictadura imposava la prohibició de la nostra llengua i de la nostra bandera; ara tenim un Parlament català, un govern català, unes lleis catalanes. El nostre anhel ha entrat en vies de realització. No hem donat, ni de bon tros, el rendiment que calia. Això hem de dir-ho, puix que és la veritat. Però el que hem fet a mitges o lentament, ara podem fer-ho de pressa. ¿Es per cap prohibició que encara hi ha una

part important de catalans que fan ús de la llengua castellana? Tota la nostra correspondència surt en castellà; hi ha Ajuntaments que encara no tenen el català per llengua pròpia. Hi ha retalls pitjors que els de l'Estatut; hi ha els retalls de les ànimes. Si sense cap ajut i tenint contra nostre la força de l'estat, i amb l'absència del nostre esforç, hem fet un camí important, què no farem ara posseint institucions oficials?

El motiu de tenir organismes polítics nostres ens dóna força nova i noves esperances i se'ns fa més clar i dreturer el camí de l'esdevenidor. Però cal vigilar des del lloc on som. El fet de l'oficialitat no dóna categoria oficial. En els segles XVI i XVII el català era oficial i teníem una Generalitat, però sense un esperit sa i íntegre tot era clofolla. Avui hem de fer que la nostra institució cabdal no sigui una simple estructura. Això, més que obra dels governants, és obra de tots. M'escriuixo en sentir dir que quan un home o un grup no governen no poden fer res. Tots podem fer coses; hi ha feina per a tothom. Feina gran i ampla. Fracassaria la nostra autonomia si només consistís en obres públiques, en sanitat, en pesos i mesures. Ha de significar l'estructuració del nostre esperit íntegre; ha de consagrar la sobirania de la llengua.

El nostre Estatut va venir-nos de Madrid amb retalls importants, sobretot en els capítols sensibles de la llengua i de l'ensenyament. Jo donaria tot el que ens respectaren pel que no ens han reconegut. El que manca és essencial per a la vida catalana i digna del nostre poble. Es clar que es pot arranjar. El règim de patronat que practica, en l'ensenyament, l'Ajuntament de Barcelona, es pot estendre per tot Catalunya. Però mentre no s'hagi concertat aquest règim, tenim una part feble. Els habitants de la nostra terra, dones, han de posar la seva part perquè, de la seva banda, hi hagi remei. Fins ara han fet un esforç mínim. El Decret del Bilingüisme féu concebre moltes esperances, però ha passat el temps i ha tingut poca aplicació. Ha quedat sobre el paper i amb prou feines sobre la realitat. Però això ha passat per culpa nostra. Ara hem de vigilar perquè els nous drets conquerits no es converteixin en nova lletra morta.

A l'Estatut Interior hi ha més esperit nacional. L'altre també l'hauria tingut, però topà amb la resistència de l'ambient de Madrid. El títol I de l'Estatut Interior té gran valor català; el preàmbul fa una clara afirmació de caràcter nacional, quan parla d'un poble que recobra la seva personalitat política. A l'article I es diu que el poder emana del poble, que Catalunya es governa per ella mateixa. Aquestes afirmacions tenen un valor altíssim. En un altre article es diu que l'ensenyament nostra és la de les quatre barres, que fou la dels nostres comtes; la bandera, fa poc prohibida, és consagrada, més que com un valor històric, com un símbol viu i etern. Té, però, encara més vàlua l'article V, en el qual es diu una cosa que mai no s'havia afirmat: que la nostra

llengua pròpia és la catalana. Per aquesta afirmació es poden treure conseqüències de màxim rendiment legal, i fins diré extralegal, de les clàusules rotundes de l'Estatut intern. De fet, hi ha un règim de bilingüisme, però pot ésser transitori; no hauria de tenir estat de permanència.

Luis de Zulueta digué que érem bilingües i que ho havíem d'ésser. No! Tenir dues llengües vol dir tenir dues ànimes, i no les tenim. Podem saber altres idiomes a més del nostre, perquè el nostre esperit és polilingüe, universal. Però una cosa és saber llengües i una altra tenir-ne d'essencials, de cultura pròpia. La nostra llengua, la de la nostra cultura, és la catalana. Un poble només parla una llengua, la seva. És absurd que en nom d'una cortesia, de les facilitats o de les conveniències es vulguin destruir els avantatges que ens reporta l'oficialitat del català. Tenim reconegut el dret d'usar la nostra parla davant de les autoritats, tant si són de l'Estat com si són de la Generalitat, i no hi hem de renunciar, baldament els funcionaris siguin de llengua castellana. Un jutge va dir a un processat que, en efecte, tenia el dret d'expressar-se en català, però que per entendre's millor era convenient parlar en castellà. No hi hem de passar. La nostra cortesia acaba allà on comença el dret dels catalans.

No poso límits a la llibertat de Catalunya. Veig, feta carn, al lluny, la nostra llibertat total. Però cal fer el camí per etapes. Si la nostra catalanització no és prou total i intensa, no podem anar més enllà d'on ara ens trobem. No sento, però, enemistat pels pobles hispànics. L'opressió que sofria el poble espanyol afectava a la llibertat individual. Però a nosaltres la monarquia ens oprimia com a homes i com a catalans. La República, que ha reconegut unes llibertats a Catalunya, pot eixamplar aquesta reconeixença. Hi ha relació entre els noms de República i Autonomia. En els segles passats hem vist com les llibertats individual i col·lectiva han caigut juntes, per alçar-se també juntes. I d'una sòlida autonomia de Catalunya pot venir una República forta.

Però la nostra amistat no ha de comportar el sacrifici dels nostres drets essencials. Si hi hagués contradicció entre els drets de Catalunya i els interessos d'Espanya, no podríem sacrificar el que és nostre. Els altres, per tant, han de procurar que no existeixi mai aquesta contradicció, en la qual cosa radica llur benefici. Convé, doncs, sentar posicions per part de Catalunya. No es cregui que perquè hem acceptat uns límits estrets, admetrem noves limitacions i retallades. Hi ha qui voldria minvar part de les llibertats que ens han estat reconegudes. És una bona arma el nomenament de nous funcionaris. Hi ha jutges, arribats de nou, tan castellans per la llengua i per l'esperit com els anteriors. Ara n'ha vingut un, que ha vist amb sorpresa que de debò parléssim en català. Es troba violent per actuar en un poble que no és el seu, i, com que sembla bo, s'ha proposat d'aprendre català i de no sentir-se divorciat de la terra on actua.

Si tenim dret a parlar en català als organismes que depenguin de Madrid,

han de regir-los gent que entengui la nostra llengua. Han de saber català tots els que a Catalunya exerceixen funcions públiques, tant si depenen de la Generalitat com de l'Estat. Amb un bilingüisme com a hàbit, aniríem malament. Tot l'esdevenidor polític de la Generalitat i la marxa endavant de l'ideal catalanista depenen de la sobirania de l'idioma, essència de la nostra aspiració. Qualsevol reculada o aturada en l'ús del llenguatge representaria, en l'esfera política, que l'Autonomia té una vàlua relativa. Res no fóra nostre si no fos català. No som, per això, tancats i barrats, sinó universals i europeus. En l'Europa nova, veiem com moltes llengües populars s'han transformat en oficials. Un estat no és res més que llengua pròpia i cultura pròpia i sense cultures autònomes o independents no hi ha pobles ni nacions. I nosaltres aspirem a ésser un poble amb tota la seva fesomia.

Sense una cultura catalana no hi haurà un poble català. Pretendre la reconstrucció espiritual i material d'un poble no és cap afany regressiu. El nacionalisme no és cap marxa enrera. El que coneix la política mundial no creu que les nacions siguin coses velles; l'Europa nova és un producte dels moviments de caràcter nacional. És clar que l'ideal de nació pot dur desviacions, no pas, però, si s'estima alhora l'esperit de justícia i la llibertat. Són nacionalistes els actuals governants d'Alemanya i d'Itàlia, però desprovistos d'esperit de llibertat. Ens hem d'alçar contra l'ideal de nació sense llibertat individual i sense justícia. L'ideal nacional ha d'anar estretament unit amb ells. Ens ve de l'aire i de la sang, a nosaltres, rebutjar i no estimar segons quins actuals exemples de fora. Alhora que catalans, som profundament demòcrates.

A la nostra història, al costat dels pecats que ens feren caure, hi ha glòries i honors que ens fan ésser poble destacat entre els pobles. Els Usatges són la primera Constitució que el món coneix. Al segle XIII funcionen ja unes Corts Catalanes; al segle XV la nostra pagesia és redimida amb el moviment dels remenses. Perjudicà als remenses que ajudessin un rei innoble, però quan l'abat Ferrer de Montserrat va anar a favor de la redempció, la noblesa es posà en contra i els altres se n'aprofitaren. Ferran el Catòlic va fer la redempció, i la terra va prosperar. Això enfortí la nació i pogué fer que, caiguda la nostra terra, els pagesos lluitessin fermament per la pàtria, durant la guerra dels Segadors.

Vulguem, doncs, que la sobirania de la nostra llengua vagi junta amb els ideals moderns de llibertat i de justícia. En forma jurídica, serena i pacífica, podrem encarrilar l'evolució del règim social. Així hi haurà, una al costat de l'altra, la llibertat de la nació, la llibertat dels homes i la llibertat dels treballadors. Un conjunt de llibertats i una consciència catalana.

Una nació existeix quan els homes són emmotllats al seu esperit. Els homes, quan perden l'esperit que els lliga al seu poble, no n'adquireixen d'altres. Quan un català deixa d'ésser-ho no es transforma en castellà. Per a ésser

nació, més que un Parlament, un govern i unes lleis, cal aquella alta i única sobirania de la llengua de la qual hem parlat, i mai no hauríem d'oblidar que aquest és el nostre objectiu primer. Amb aquest pensament hem d'anar a la total catalanització del poble. Sinó, perdrem temps.

Tots hem d'ajudar les institucions oficials i, a més a més, ens cal pensar que sense partits no hi ha govern i convé enfortir-los. Però hi ha una esfera superior, la de la cultura, on no arriben baralles ni eridòries i on hi ha lloc per a tots. El que no sigui a la feina, serà un desertor. Catalunya necessita l'esforç de tothom.

També hem de guaitar les realitats del món d'ara i el passat. Ens cal conèixer l'origen nostre per a saber allà on ens convé anar. Cal tenir una consciència clara del nostre curs biològic com a poble i dels nostres fets biogràfics, de tot allò que ens dóna caràcter i rastre de nació.

S'ha esmerçat temps i esforç per a enfortir i arrelar una cultura nostra, i no podem pas dir que hem tingut molt d'èxit. I com que això és necessari que s'obtingui, s'ha d'activar la catalanització del nostre poble. Val més aconseguir victòries en això que obtenir qualsevol guany polític. Un diari guanyat o una nova escola on s'ensenyi en català, és l'aparició d'un gran èxit; pot més, per la llibertat que encara hem d'obtenir, un exèrcit de mestres que un batalló de miquelets a la muntanya. Hem de crear una consciència nacional i una voluntat per a fer-la respectar.

Vents nous d'Europa inflen les veles de la nostra nau. Ens hem d'enfortir per ésser més estimats i més respectats i perquè aquests vents ens impulsin. El que s'ajup no és més estimat que el que es redreça. Quan Catalunya pugui ésser més noblement exigent, més estimada serà pels altres. El poble que es ven l'ànima per una vida material, de primer es ven l'ànima, però s'ho ven tot després. Cal, doncs, recobrar la nostra ànima i completar-la.

Resumim. Veig els carreus que formen el sòcol del nostre edifici formats per la llengua nostra. Com va dir Jaurés, aquests carreus són de Roma, provenen dels palaus romans. Catalunya va heretar de Roma l'essència de la seva ànima, i per alguna cosa és la terra més llatinitzada del món. La nostra ascendència prové d'una egrègia maternitat i, per això, és d'alta categoria. Hem trobat l'emmotllament de l'ànima en una llengua milenària. No fou ben bé Guifré I qui va fundar una nació; més aviat va aplevar un territori. Després, Ripoll és la llàntia de la nostra cultura. Ve Ramon Llull i dóna forma literària a aquell llenguatge popular, que duia empremta romana. Sempre, després, la corba de la llengua és la corba de la nació. En les hores triomfals s'alça i pregona i té molt de valor. Llegim els documents dels bons temps de la Catalunya medieval: el català és magnífic, eloqüent, sonor. En el període de Claris, la llengua ja és empobrida. I el poble que té una llengua a trossos, també hi té l'ànima. El secret de la nostra caiguda és quan es produeix l'enfonsada de la columna

de l'idioma. Alcem-la ara, doncs, tan alta com pugui la nostra voluntat i la nostra potència.

En els segles XVI, XVII i XVIII va apagar-se la nostra llar. Quan es torna a escriure en català, diu Pi i Margall, tornen els grans homes i les grans obres, a Catalunya. Fa cent anys que Aribau deia "adéu-siau; per sempre adéu-siau" i ara veiem com aquest comiat era il·legítim.

La fesomia de la nostra terra la devem a les muntanyes. També elles són testimoni de la nostra història i guardianes del nostre tresor nacional. Catalunya és filla de les muntanyes, que reclouen els homes, tanquen els horitzons i creen les consciències. Però al costat d'elles, hi ha la mar oberta, que és l'esperit de llibertat. Per les muntanyes, Catalunya és nació; per la mar, té esperit liberal. I gràcies a les muntanyes i a la mar, gràcies a la subsistència nacional i a l'esperit de llibertat, tenim una poesia, una literatura, una cultura i una pàtria.

En aquesta hora transcendental, doncs, ens cal alçar el cap vers les nostres muntanyes i portar la mirada a la mar. I en lloc d'un adéu-siau, diem "salut!", testimoni del triomf complet de la nostra llibertat, que preveiem.